

ЧОМУ ДОЦІЛЬНО ЗМЕНШУВАТИ ПОДАТКОВИЙ ТИСК НА СПИРТОВУ ГАЛУЗЬ WHY IS IT ADVISABLE TO REDUCE THE TAX PRESSURE ON THE ALCOHOL INDUSTRY

Юрій ЛУЧЕЧКО,
тимчасово виконуючий обов'язки
директора ДП «Укрспирт»

Yuriy LUCHECHKO,
Acting Director – Advisor to the Director,
Ukrainian State Enterprise
of Alcohol and Liquor Industry Ukrspyr

Для багатьох регіонів України переробка сільськогосподарської сировини є базовою ланкою господарського комплексу, що забезпечує левову частку податкових надходжень до місцевих бюджетів, створює значну кількість робочих місць, формує основу доходів населення сільських територій. На сьогодні однією з найбільш стратегічно важливих і перспективних із позицій імпортозаміщення галузей у сфері переробки сільськогосподарської сировини може стати спиртова галузь.

Ця галузь має достатньо розвинену в територіальному розрізі виробничу інфраструктуру. Вона в переважній більшості регіонів зберегла вузькоспеціалізованих спеціалістів та здатна забезпечувати високий рівень якості вітчизняного спирту та спиртовмісної продукції.

Для багатьох населених пунктів спиртові заводи – досить важлива структуроутворююча ланка місцевого господарства в цілому, адже саме вони забезпечують локалізацію виробництва в місцях, наближених до безпосереднього виробництва сільськогосподарської сировини. Це дає змогу розвивати адміністративні райони сільськогосподарської спеціалізації, а також малі й середні міста.

Надзвичайно деструктивний вплив на розвиток підприємств спиртової промисловості здійснює не завжди виражена державна економічна політика в частині встановлення ставок акцизного податку за вироблений в Україні спирт і спиртовмісні рідини, а також значний рівень «тінізації» алкогольного ринку. Постійне щорічне зростання ставок акцизного податку на спирт давало лише короткострокову фіскальну вигоду, а в довгостроковій перспективі призвело до зменшення внутрішнього попиту на вітчизняний спирт, розвитку «тіньового» алкогольного ринку, збільшення випадків отруєння населення, зокрема летальних, че-

рез неякісний сурогатний алкоголь. На тлі цих негативних змін майже половина підприємств спиртової промисловості потрапила до групи тих, які підлягають реорганізації шляхом виділу майна, з використанням якого виготовляється підакцизна продукція. Тобто фактично підлягають перепрофілюванню.

У випадку непередбаченого прискорення процесу приватизації майнових комплексів (виробничих площадок) економічно активних спиртзаводів, а також проведення непрозорих конкурсів спиртова галузь може повторити долю цукрової промисловості, яка без проведення державницької політики фактично розвалилася в руках приватних власників.

Через ці та багато інших об'єктивних і суб'єктивних факторів спиртова промисловість наразі не використовує і половини власних потужностей, що в свою чергу уповільнює процеси модернізації, реконструкції та технічного переоснащення техніко-технологічної бази виробництва, а це в кінцевому підсумку відображається на рівні ефективності виробничо-господарської діяльності підприємств.

Більш детальне вивчення офіційних статистичних даних свідчить, що за період 2007-2017 років у динаміці надходжень акцизного податку з виробленого в Україні спирту до Зведеного бюджету України спостерігалось декілька основних фаз. Так, у 2009 році порівняно з 2008 надходження акцизного податку з виробленого в Україні спирту до Зведеного бюджету України зменшились на 60,6 млн грн. У 2010-2014 роках вони коливались в інтервалі 55,4-64,8 млн грн (рис. 1).

У 2015-2017 роках в динаміці надходжень акцизного податку з виробленого в Україні спирту спостерігалась висхідна тенденція. У 2017 році порівняно з 2015 надходження акцизного податку з виробленого в Україні спирту до Зведеного бюджету України збільшилося на 76,5 млн грн. Враховуючи те, що в 2015-2017 роках був

спад обсягів виробництва етилового спирту, висхідна динаміка в надходженнях акцизного податку з виробленого в Україні спирту забезпечувалася за рахунок необґрунтованого підвищення ставок цього фіскального платежу.

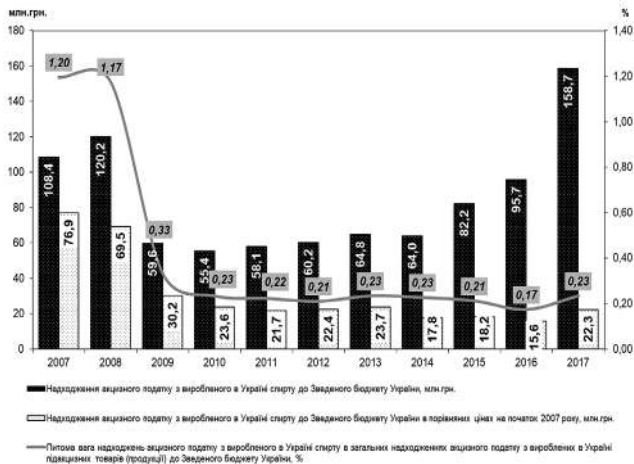

Рис. 1. Надходження акцизного податку з виробленого в Україні спирту до Зведеного бюджету України за 2007-2017 роки*

* Джерело: Державна казначейська служба України.

Якщо в номінальному вираженні у 2017 році порівняно з 2007 обсяги надходжень акцизного податку з виробленого в Україні спирту до Зведеного бюджету України збільшились на 53,3 млн грн, то в обсягах надходжень цього фіскального платежу в порівняних цінах на початок 2007 року спостерігалось значне зменшення (обсяг надходжень акцизного податку з виробленого в Україні спирту в порівняних цінах на початок 2007 року визначався шляхом ділення номінальної величини цього акцизного податку за відповідний рік на кумулятивний індекс цін виробників, що дало можливість усунути вплив кількісних чинників, насамперед інфляційно-девальваційних коливань). У 2017 році порівняно з 2007 надходження акцизного податку з виробленого в Україні спирту до Зведеного бюджету України в порівняних цінах зменшилися на 54,6 млн грн, порівняно з 2013 роком – на 1,4 млн. грн.

Про відсутність реальних позитивних зрушень у частині підвищення фіскального ефекту для державних фінансів від виробленого в Україні спирту свідчить також динаміка питомої ваги надходжень акцизного податку з виробленого в Україні спирту в загальних надходженнях акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) до Зведеного бюджету України. Так, у 2007 році цей показник становив 1,2%, у 2009 – 0,33%, а у 2017 – лише 0,23%.

Реальне зменшення надходжень акцизного податку з виробленого в Україні спирту пов'язане зі скороченням обсягів виробництва етилового спирту за період 2007-2017 років.

Якщо у 2007 обсяг виробництва етилового спирту становив 31,7 млн дал., у 2010 – 24,6 млн дал., у 2014 – 13,9 млн дал., то у 2017 – 8,5 млн дал. (рис. 2). У цілому у 2017 році порівняно з 2007 обсяг виробництва етилового спирту скоротився в 3,7 раза.

Необґрунтоване зростання ставок акцизного податку за вироблений в Україні спирт на тлі низького рівня купівельної спроможності населення стало одним з основних чинників, що змусив вітчизняних виробників алкогольної продукції зменшувати попит на харчовий спирт, що в кінцевому підсумку привело до різкого скорочення обсягів його виробництва.

Також через знецінення гривні, неповне завантаження потужностей, різке зростання вартості енергоносіїв та необґрунтоване зростання закупівельних цін на зернові вітчизняний спирт став неконкурентоспроможним на зовнішніх ринках. Таким чином, відбулося згортання обсягів виробництва в усьому виробничо-технологічному ланцюгу спиртової та лікеро-горілчаної промисловості України.

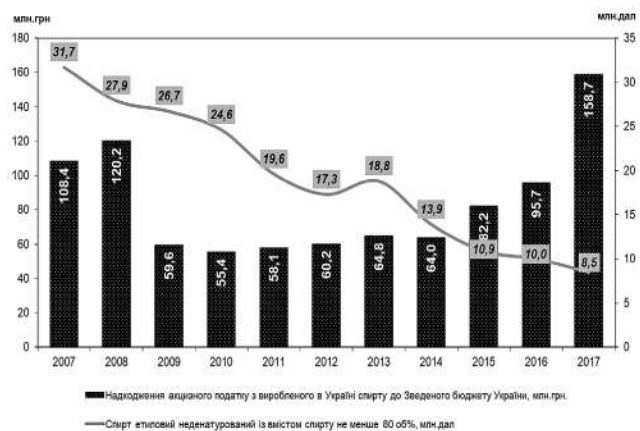

Рис. 2. Динаміка надходжень акцизного податку з виробленого в Україні спирту до Зведеного бюджету України та динаміка виробництва етилового спирту*

* Джерело: Державна казначейська служба України, Державна служба статистики України.

За таких умов важливого значення для зростання обсягів виробництва спирту та спиртовмісних рідин набуває досягнення двох цілей:

- **по-перше**, перехід від стримуючої до стимулюючої фіскальної політики шляхом диференціації ставок акцизного податку на вироблений в Україні спирт залежно від виду кінцевого спиртовмісного продукту та його стратегічної ролі для держави;
- **по-друге**, створення сприятливого інвестиційного клімату, розвитку державно-приватного партнерства для проведення техніко-технологічної модернізації економічно активних спиртових заводів, зокрема шляхом репрофілювання частини виробничих площадок на виробництво біоетанолу.

Необхідною передумовою прискорення темпів зростання виробництва спирту та модернізації основного капіталу спиртового виробництва стане прийняття комплексу законодавчих актів, які забезпечать реалізацію пропозицій керівництва ДП «Укрспирт», що передбачають диверсифікацію ставок акцизного податку, зокрема обнулення акцизу на спиртовмісні речовини, щоб суміжні сектори економіки, які використовують спиртовмісну речовину, отримували її за нульовою ставкою акцизу (див. https://lb.ua/economics/2018/02/14/390004_ie_lobisti_yaki_zatsikavleni_tomu.html). Водночас державі потрібно буде посилити контроль за цільовим використанням спирту на наступних етапах виробничого ланцюгу. Адже традиційно акцизний податок за вироблений в Україні спирт у загальних надходженнях акцизного податку з вироблених в Україні акцизних товарів (продукції) становить незначну частку (у 2007 році – 1,2%, а у 2017 – 0,2%) (рис. 3 та 4).

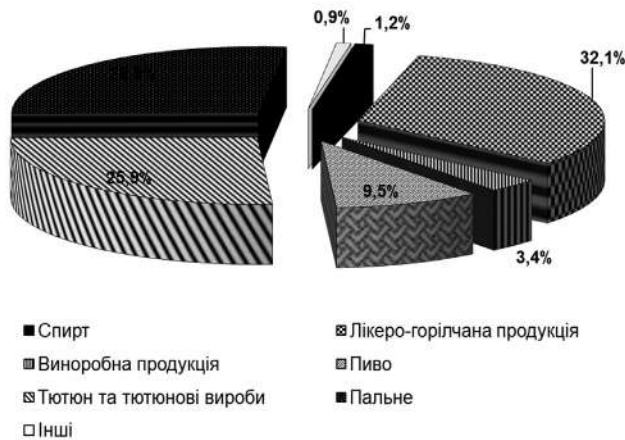

Рис. 3. Структура надходжень акцизного податку з вироблених в Україні акцизних товарів (продукції) до Зведеного бюджету України у 2007 році*

* Джерело: Державна казначейська служба України.

Для порівняння: у 2007 році питома вага акцизного податку на лікєро-горілочну продукцію становила 32,1%, виноробну – 3,4%, пиво – 9,5%, тютюн та тютюнові вироби 25,9%, на пальне – 26,9%. У 2017 році питома вага лікєро-горілочної продукції становила 9,2%, виноробної – 2,4%, пива – 6,9%, тютюну та тютюнових виробів – 58,1%, пального – 16,1%.

Виходячи з того, що акцизний податок на вироблений в Україні спирт у 2007-2017 роках становив лише 0,17-1,2% в загальних надходженнях акцизного податку, обнулення ставок акцизу на вироблений в Україні спирт навіть у

короткостроковому періоді не призведе до значних втрат Зведеного бюджету України, а навпаки поставить у рівні умови виробників суміжних галузей на наступному етапі створення доданої вартості та дасть додаткові економічні стимули для розвитку вітчизняної біоетанольної, фармацевтичної, парфумерної та харчової промисловості.

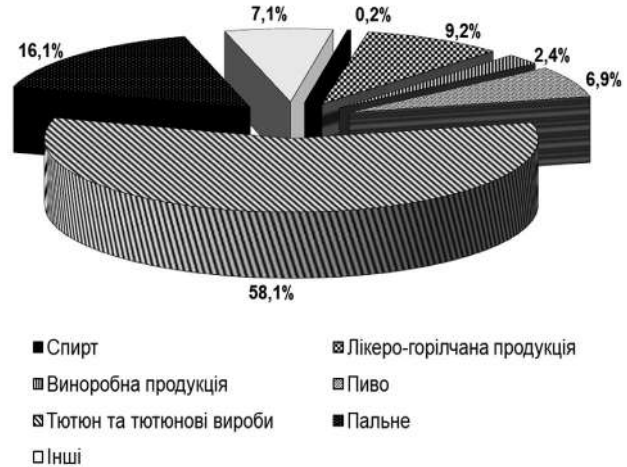

Рис. 4. Структура надходжень акцизного податку з вироблених в Україні акцизних товарів (продукції) до Зведеного бюджету України у 2017 році*

* Джерело: Державна казначейська служба України.

Натомість виробники спирту відчують зменшення податкового тягаря, а внаслідок дії ефекту економії від зростання масштабів виробництва забезпечать зниження відпускної ціни на спирт на внутрішньому та зовнішньому ринках, що сприятиме підвищенню попиту і, як наслідок, – отриманню додаткового ефекту вже від розширення ринків збуту. Відповідно з'являться додаткові можливості збільшити інвестиційні вливання в модернізацію техніко-технологічної бази виробництва і підвищення тим самим якості й конкурентоспроможності готової продукції на всьому виробничому ланцюгу.

Отже, проведення зваженої державницької політики у спиртовій промисловості, зокрема на початковому етапі погодження та прийняття Верховною Радою України законодавчих ініціатив ДП «Укрспирт» щодо диференціації ставок акцизного податку, а також законодавчого закріплення європейської практики щодо обов'язковості добавки біоетанолу до бензинів моторних, є питанням не лише підвищення ефективності державного регулювання окремих галузевих ринків, а й забезпечення енергетичної безпеки України в цілому.